

YASHIL

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№6

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB[®]
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

OpenAIRE

ROAD

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

BASE

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Crossref

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Elektron nashr. 1002 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 1-iyunda ruxsat etildi.

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayeich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

O'zbekistonda yashil iqtisodiyotni shakllantirishda xitoy va rossiya investitsiyalarining qiyosiy tahlili.....	20
Malikov Numonjon Kamalovich	
Raqamli texnologiyalarning makroiqtisodiy barqarorlikka ta'siri	26
Sherzod Rajabov, Istora Abdusalomova	
Reducing inequality through human capital development: a comparative analysis of policies in the european union and uzbekistan	30
Ilxomjonov Jaxongir Alisher o'g'li	
Hududiy raqamli infratuzilmaning xizmat ko'rsatish sektoriga ta'siri: samarqand viloyati misolida	39
Musinov Dilshod Sultanovich	
Ways to improve quality in hotels through digital technologies	44
N.A. Rakhmonova	
Проблемы и пути внедрения механизма налогового стимулирования центров инновационного роста нового узбекистана.....	48
Умаров Б. С.	
Влияние протекционистской политики на инвестиционные стратегии промышленных предприятий.....	55
Ёдгоров Сардорбек Самадович	
Fiskal siyosat tahlili: aholi bandligi; aholi daromadlari; soliqqa tortish.....	61
Isroilov Boxodir Ibragimovich, Navruzova Farog'at Abdihamid qizi	
Problems in entrepreneurial potential development: a comprehensive analysis of contemporary barriers and challenges	67
Baxtiyor Xabibullayev Abdulvoxid o'g'li	
Tijorat banklarida aholi omonatlarining jozibadorligini oshirishning metodologik asoslari va amaliy yo'nalishlari	73
Xakimov Zoxid Norbo'tayevich	
To'lov aylanmasining mohiyatini aniqlashda to'lov va to'lov oqimlarining roli.....	78
I.F.Sayfiddinov	
Moliyaviy inklyuzivlikni ta'minlovchi samarali soliq siyosati.....	83
Artikov Ne'matulla Abdusalamovich	
Youth, digital finance, and the gig economy in uzbekistan	86
Akmal Boymurodov	
Aktsiyadorlik jamiyatlari korporativ boshqaruvda qaror qabul qilishda raqamli texnologiyalardan foydalanish masalalari	91
Xabibullaeva Shirinxon Tohir qizi	
В условиях трансформации обеспечение развитие образования и нуки в сфере подготовки управленческих кадров	98
Суюнов Дилмурод Холмурадович	
Ипотечное кредитование как инструмент социальной политики в узбекистане	104
Базарова Нигора Равшановна	
Kichik biznes subyektlari tomonidan hudud aholisi bandligini ta'minlashning ijtimoiy va iqtisodiy natijalari.....	110
Ergasheva Nigora Abdigapparovna	
Kichik korxonalar istiqbolli hududlarda sanoat ishlab chiqarish holati dinamikasi.....	114
Xonto'rayev Obbosxon Kamolxon o'g'li	
Banklarning aktivlarini daromadliligini oshirish yo'llari	118
Elbusinova Umida Khamidullaevna	

Ekologik omillar o'zgarishining dehqon xo'jaliklari yalpi hosiliga ta'siri	123
Otamurodova Dildora Abdukrimovna	
O'zbekiston tijorat banklarining yashil iqtisodiyotdagi o'rni	128
Eshev Furqat A'zamovich, Ibragimova Feruza Axtamovna, Jumanazarova Malika Baxtiyorovna, Raxmatova Mohina Dilmurod qizi	
Использование интеллектуальных технологий в процессе обслуживания клиентов банка	132
Хашимова Дилёра Пахритдиновна	
Innovatsion faoliyatning moliyaviy rag'batlantirish va boshqaruv samaradorligini belgilovchi omil va jihatlari.....	138
Baxriddinov Nodirbek Zamirdinovich	
Import tovarlari bo'yicha aksiz solig'ini undirishning nazariy asoslari.....	143
Abdurasulov Murodjon Bahrom o'g'li	
Роль цифровых валют центральных банков в модернизации платёжной инфраструктуры: мировой опыт и перспективы Узбекистана	150
Срожиддинова З.Х., Тухтасинова Д.Н.	
Tijorat banklarida chakana to'lov tizimlarini nazariy asosi.....	155
Sultonov Davronjon Rustam o'g'li	
Tikuv-trikotaj korxonalarida raqobatbardoshlikni oshirishda strategik menejmentning roli	161
Mamatraimov Islom Mamanazarovich	
Ta'lim, ekologiya va raqamlashtirish sohalarida bolalar va o'smirlar turizmini integratsiyalash: xalqaro tajribalar va O'zbekiston.....	170
Islomova Dilrabo Salomovna	
Iqtisodiy masalalarni matritsalar nazariyasi asosida modellashtirish va python dasturlash tilida yechish.....	175
Tojiyev Ilhom Ibraimovich, To'rayeva Feruza Dilmurodovna, Namozova Barchinoy G'ayrat qizi, Baxronova Zuhra Otaniyoz qizi	
Pul bozori barqarorligini ta'minlashda tijorat banklarida likvidlikni boshqarish samaradorligi	188
Sattorova Nasiba G'aniyoz qizi	
The role of digitalization of healthcare in the implementation of the safe city project	192
Akbarjon Iminov	
Аутоиммунные поражения центральной нервной системы, возникающие после стрептококковой инфекции	198
Умарова Саодат Сулаймоновна, Нормакматов Бахтиёр Ботиралиевич	
Iqtisodiyotiga yo'naltirilgan investiyalar tahlili	204
Namozov Olim Botirovich	
Creating a favorable climate for investment in agriculture	209
U.I.Djumaniyazov, B.J.Mirzaev	
Davlat ishtirokidagi korxonalarni korporativ boshqaruvni xalqaro standartlari asosida takomillashtirish	214
F.Djalilov	
Davlat tibbiyot tashkilotlarida ish beruvchining fuqarolik javobgarligini majburiy su'g'urta qilish xarajatlarini hisobi.....	222
Kuliboyev Azamat Shonazarovich	
O'zbekistonda bank operatsion xarajatlari buxgalteriya hisobi	227
Qurbonova Sitara Vahobjon qizi	
O'zbekistonda kichik biznes va tadbirkorlik subyektlarini rivojlantirishning strategik yo'nalishlari.....	233
Musayev Ozodjon Shavkat o'g'li	
Пути обеспечения стабильного экономического роста в условиях перехода к зелёной экономике, совершенствования государственной экономической политики и повышения эффективности внедрения принципов цикличной экономики	237
Худайбергенова Адалат Негматуллаевна, Убайдуллаев Сирожиддин Жамшидович, Файзиёва Хамида	

Кудратовна, Эшбоев Миржалол Бахромович	
O'zbekiston sanoatining iqtisodiy holatini baholash	241
Mamanazarov Oybek Shomurodovich	
Maktabgacha ta'limda tayanch kompetensiyalarni shakllantirishda matematika va savod asoslarining didaktik yechimlari.....	247
Mingboyeva Guldorxon Maxmudovna	
Soliq tizimida soliq riskini baholash uslubiyoti.....	252
Nasimov Ravshanjon Azimovich	
Budjetni rejalashtirish tizimida jismoniy shaxslar daromadlari bo'yicha prognozlashni takomillashtirishning metodologik asoslari	260
Babaev Shavkat Bayramovich	
Понятие и сущность денежного потока в системе финансового управления.....	267
Машарипова Шахло Адамбаевна	
Yashil mehmonxonalarda strategik tahlil metodologiyasi	274
Rasulova Nigora Yusupovna	
Цифровая трансформация: новые возможности и современные тенденции в управлении бизнесом и инвестициями.....	279
Баратова Динора Алишеровна	
Mehmonxonalarda xizmat ko'rsatishning sifati va samaradorligini baholash.....	283
Ikromov Akbar Farxod o'g'li	
Модель внедрения open banking в Узбекистане: предложение на основе международного опыта и локальных особенностей.....	288
Камалов Шухрат Камалович, Аскарова Дилором Хожимуратовна, Баходиров Жасурбек Олёрбек ўғли, Маликов Шохрух Шокирович, Тенгелова Фарангиз Мажид кизи	
O'zbekistonda islom moliyasini joriy qilishning yo'llari	295
Ashurbayev Farrux Alisher o'g'li, Tuxsanov Eldor Dilmurod o'g'li	
AQSH tajribasiga ko'ra eksportni iqtisodiy o'sishga tasiri	299
D.E.Qarshiev	
Iqtisodiyotni tartibga solish orqali aholi farovonligini oshirishning ahamiyati	304
Berdibekov A.	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirish va aholi moliyaviy savodxonligini oshirishda inklyuziv molianing ahamiyati.....	308
Latipova Shaxnoza Maxmudovna	
Problems of the financial mechanism influence for stable and inertial development of enterprises.....	313
Zaynalov Jakhongir Rasulovich, Alieva Susanna	
Tibbiyot turizmni rivojlantirish va uning salohiyatini iqtisodiy baholashning ilmiy va uslubiy asoslari	317
Vofaxojayeva Dilafruz Marufovna	
Turistik destinatsiyalar va raqamli marketing texnologiyalari orqali turizm barqarorligini transformatsiya qilish	322
Nurmuhammadxon Oppoqqonov	
Kichik va o'rta biznes moliyaviy barqarorligining kambag'allikni kamaytirishdagi ahamiyati.....	327
Djamalov Xasan Numanjanovich	
Qoraqalpog'iston respublikasida turizmni rivojlantirishning tashkiliy va iqtisodiy salohiyatini baholash.....	335
Xoshimov Baxrom Baxadirovich	
O'zbekiston turizm sektorida tog' turizmining ulushi.....	343
Alimov Abduvakil Komil o'g'li	
O'zbekiston respublikasida investitsiya faoliyatini moliyaviy boshqarish va bunda xorij tajribasi.....	348
Ismailov Dilshod Anvarjonovich	

Tadbirkorlik faoliyatini samarali boshqarishda raqamli texnologiyalardan foydalanishning holati.....	354
Sattarov Xayrulla Fayzullayevich	
Tadbirkorlik faoliyatida innovatsiyalarni rivojlantirish strategiyasini tanlash va asoslash	358
Shakirova Madinaxon Gafurdjanovna	
O'zbekistonning xalqaro valyuta-moliya tashkilotlari bilan o'zaro hamkorlik aloqalarini mustahkamlash yo'nalishlari.....	362
Gulmurodova Marjona Olimjon qizi, Turg'unova Zohida Shavkat qizi, Umida Yuldasheva	
Jismoniy shaxslarning daromadlarini soliqqa tortish tartibini takomillashtirish.....	367
Bobomurotova Manzura Panji qizi	
Aksiyadorlik jamiyatlari va qimmatli qog'ozlar bozori o'rtasidagi iqtisodiy munosabatlar	372
Berdaliyev Javohir Jahongir o'g'li	
Farg'ona viloyati mahallalarida tadbirkorlikni va hunarmadchilikni rivojlanishi holati tahlili	379
Tuxtasinov Zafarjon Odiljonovich	
Проблемы охраны окружающей среды и формирования «зеленой экономики»	389
Ёдгорова Мухайё Шухратовна, Иминова Наргиза Акрамовна	
The evolution of passenger transport in uzbekistan and its impact on economic growth.....	392
Naubetova Ziyada Niyet kizi	
Davlat tibbiyot tashkilotlarida ish beruvchining fuqarolik javobgarligini majburiy sug'urta qilish xarajatlarining hisobi.....	397
Kuliboev Azamat Shonazarovich	
Jahon sug'urta amaliyotining O'zbekiston sug'urta bozorining rivojlanishiga ta'siri	402
Kuvatova Dinara Anvarovna	
Milliy iqtisodiyotda xorijiy investitsiyalarning ahamiyati va ta'sir mexanizmlari	406
Abdullayev Zoxid Xolxo'jayevich	
Xaridorlar bilan hisob-kitoblar auditida moliyaviy tahlil usullarini qo'llash xususiyatlari.....	411
Sagimbaev Sultanbek Turdibay o'g'li, Sultamuratov Qallibek	
The function and value of commercial banks in fostering capital market growth	416
Isakov Janabay Yakipbaevich	
Raqamli texnologiyalarning korxonalar risk boshqaruvidagi rolini swot tahlili orqali tadqiq etishning ahamiyati	427
Tojimatov Izzatbek Ikromali o'g'li	
The state and development trends of business process auditing in joint-stock companies in uzbekistan.....	439
Utegenova Sarbinaz Turdimuratovna	
Mamlakatimizda amaldagi budjetlararo munosabatlarning tartibi hisobi, hamda uning ahamiyati	444
Tuxsanov Eldor Dilmurod o'g'li, Saydullayeva Zeboxon Shukrilla qizi	
Qurilish materiallari sanoatida innovatsion klasterlarni boshqarishni takomillashtirish	462
Xaydarova E'zoza Shukurullayevna, Li Zin Bo	
Barqaror rivojlanish va yashil iqtisodiyotning mamlakatimizda so'nggi yillardagi oshib borayotgan ahamiyati	467
Bahodirova Mohigul	
Conceptual framework for boosting the financial and economic performance of investment projects in industrial enterprises.....	472
Sarriev Kahraman Ramatullaevich	
Bandlik va ayollar tadbirkorligi	477
Ibodullayeva M.S.	
Mamlakatimiz yalpi ichki mahsulotini ekonometrik prognozlash.....	482
A'zamov Musurmon Axmadovich, Islomov Javohir	

Eksport siyosatini tadbirkorlik faoliyati rivojlanishiga ta'siri	488
Suvonov Ibrohim Izbosarovich, Abdug'aniyev Murodjon Shavkat o'g'li	
Aholini ish bilan ta'minlashda qishloq aholisini mehnat salohiyatidan foydalanish.....	492
Noiba Qodirova Maxmud qizi	
Yashirin iqtisodiyotni kamaytirishda rasmiy bandlik va moliyaviy munosabatlarni rivojlantirish	497
Xalimbetov Farxad Bagibekovich, Reyimberdiyev Baburbek Adilbek o'g'li	
Analysis of touristic potential and capacity of ecotourism sites	501
Abdurakhmanova Akida Faizulla kizi	
Xorijiy investitsiya ishtirokidagi korxonalarni moliyalashtirishni takomillashtirish.....	509
Salohiddinov Jaloliddin	
Infratuzilma va bozor infratuzilmasi tushunchalarining nazariy tavsifi	516
G'aniyev Botir Baxtiyorovich	
O'zbekiston va xorijiy davlatlarda aksiyadorlik jamiyatlarining qimmatli qog'ozlar orqali kapital yig'ish strategiyalari	520
Dilnozaxon Muxitdinova	
Iqtisodiy inqiroz paytida korxonalarda likvidlikni boshqarish strategiyalari	527
Abdusalomova Nodira Bakhodirovna, Jabborova Sevinch Xusanovna	
O'zbekistonda islomiy mikromoliyaviy xizmatlar orqali ish bilan bandlikni oshirish istiqbollari	532
Mamatkulov Humoyun Bobir-ugli	
Textile enterprises and changing market conditions: integration of demand analysis, trend forecasting and strategic assortment management	536
Ikramova Nodira Burkhon kizi	
Aksiyadorlik korxonalari boshqaruv tizimida korporativ madaniyatni takomillashtirish	540
Umarkhodjaeva Muyassarhon Ganievna, Omanova Nargiza Rustam qizi	
Moliyaviy faoliyat natijalari hisobi va auditini takomillashtirish.....	548
Po'latov Xudoyberdi Uktamovich, Abduxoliqov Isomiddin Ikrom o'g'li	
Rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlarda iqtisodiyotning real sektori korxonalariga kreditlar bo'yicha foiz stavkalariga ta'sir ko'rsatishda markaziy banklarning qayta moliyalash stavkalarining rolini tahlil qilish	553
Jabbarov Eliboy, Abdullayeva Charos Abdullo qizi	
O'zbekistonda qishloq xo'jalik mahsulotlarini qayta ishlashda innovatsiyalarning roli va iqtisodiy samaradorligi	558
Raximov Baxromjon Ibroximovich, Solohiddinov Nuriddin Sirojiddin o'g'li	
Sirkulyar iqtisodiyotni rivojlantirish orqali chiqindilarni boshqarish muammosini bartaraf etish yo'llari	563
Narzullayev Elmurod Shuxrat o'g'li, Hamrokulov Ulug'bek Abdurahmatovich	
Korxonani samarali boshqarishni ta'minlash strategiyalari	567
D.Mutalova	
Masofaviy ta'lim platformalarining qiyosiy tahlili va funksional xususiyatlari.....	571
Nabieva Nilufar Nabi qizi	
Raqamli iqtisodiyotning jamiyat hayotiga ta'siri.....	577
Aripova Ziyoda Xayrullayevna, Nurmuxamedova Tursunoy Usmonovna	
Transportda turistik xizmatlarni boshqarish mexanizmini takomillashtirish.....	581
Tuychiyev Anvarjon Muxtorjonovich	
Ipak yo'lining tarixiy madaniy merosi va hunarmandchiligi: dolzarb muammolar va tadqiqot istiqbollari	584
Xushnazarova Maxzuna Gulamdjanovna	
Eksport faoliyatini rag'batlantirishda institutsional va moliyaviy mexanizmlarning roli.....	589
Umarkulov Kodirjon Maxamadinovich	

Elektron pul evolyutsiyasi.....	595
Marpatov Mavlonxon Dadashevich	
Yashil iqtisodiyotga o'tish jarayonida sanoat korxonalarining roli.....	600
Nasullayeva Yoqutoy Nasim qizi	
O'zbekistonda turizm marketingi va raqobatbardoshligini oshirish	606
Ikramova Nasiba Axmadovna	
Kambag'allikni qisqartirishning zamonaviy yo'nalishlari.....	610
Mirzayev Qulmamat Jonuzoqovich, Shodiyev Fazliddin Qalandar o'g'li	
Jamiyatda imkoniyati cheklanganlarning bandligini ta'minlashning ijtimoiy-iqtisodiy asoslari.....	615
Tilavova Munisa Maxmudovna	
Moliyaviy matematika vositalarining O'zbekiston kredit tizimidagi qo'llanilishi.....	620
Shamsiyeva Nigora Rafiq qizi	
Ecological sustainability in tourism: regional practices and global reflections.....	626
Sayyora Safaeva	
Quyi amudaryo mintaqasida turli darajadagi destinasiyalararo ixtisoslashgan klasterlarni shakllantirish asoslari va ularning o'ziga xos jihatlari.....	631
Doschanov Tangirbergen, Ollanazarov Bekmurod Davlatmurotovich	
Fine dining restoranlarida marketing strategiyalarining shakllanishi va mijoz jalb qilishda ularning ahamiyati.....	641
Jumaniyazova Sarvinov Mansur qizi	
Soliq to'lovchilarning majburiyatlari bajarilishini kontseptual asoslari va shartlari asoslari xususida.....	644
Abdusherozov Abdullo Baxtiyorovich	
Davlat sektoridagi tashkilotlarda smetalar tuzish tartibi	651
Abdulaziz Norquchqorov Ziyadullayevich	
Качественное развитие рынка труда узбекистана.....	657
Мамадалиева Хафиза Холдаровна	
Kichik biznes subyektlarining aholi bandligini ta'minlash orqali kambag'allik darajasini pasaytirishdagi o'rni.....	664
Maxamadaliyev Boburbek Baxodir o'g'li	
Устойчивое развитие esg-менеджмента: от тренда к фундаментальной стратегии выживания и процветания.....	670
Собирова Нилуфар Бекпулат кизи	
Sirdaryo viloyatida investitsion faollikni oshirishda davlat va xususiy sektor hamkorligi	676
Mamatqulova Muxlisa Komiljon qizi	
Qurilish loyihalarini moliyalashtirishning milliy va xalqaro tajribasi	681
Yashin Iboyev	
Xizmatlar sohasida innovatsion muhitni yaratishning dolzarb masalalari.....	687
Kamoliddin Mamatqulovich Ibodov, Jamshid Abduxaliqovich Xolboyev	
Sanoat korxonalarining raqobatbardoshligini boshqarishda tovar aylanmasi tahlili.....	692
Jumayeva Gulrux Jo'raqulovna	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarda innovatsion faoliyatning moliyaviy va boshqaruv hisobini takomillashtirish masalalari	698
Xushvaqtova Nozanin Nurbek qizi	
Effect of processing on nutrients in tomato products.....	706
Ergasheva Muhabbat Komil kizi	
Asosiy vositalarni davomiy (uzluksiz) baholash.....	710
Kuziev Islom Nematovich, Raxmonov Xurshidbek Shavkat o'g'li	
Sun'iy intellekt: Markaziy banklarni qanday o'zgartirmoqda?	715
Shahboz Qozoqov Ortiqbaevich	

Kichik biznes subyektlarida tashkil etilgan baliqchilikka ixtisoslashgan xo'jaliklarning mamlakat oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashdagi o'rni.....	720
Vazirov Azamat Yoqubjonovich	
Korxonalarining marketing faoliyatini strategik rivojlantirish yo'nalishlari.....	725
Isokboeva Zilola Rustam qizi	
К целям повестки 2030: анализ экономических индикаторов узбекистана	728
Салахутдинова Юлдуз Голибовна	
Современное состояние исследований в области использования цифровых технологий в инвестиционной деятельности	734
Ирмухамедова М.Д.	
Tijorat banklarining raqamli transformatsiyasi jarayoni, uning imkoniyatlari va xavf-xatarlarini tahlil qilish.....	741
Eshqobilov Ahmat Jovliyevich	
Aholi sonining o'sishi va iqtisodiy infratuzilmaga yuklanish: hududiy tahlil	745
To'rayev Nurbek Baykulovich	
O'zbekistonda oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash va boshqarishning hududiy rivojlantirish strategiyasi	751
Nuraliev Temurjon Erkinjon o'g'li	
O'zbekistonning zamonaviy korxona va tashkilotlarda boshqaruv masalalari	756
Ahtamova Mohigul Erkinovna	
Davlat tashkilotlarida ichki audit tuzilmalarini tashkil etishni rivojlantirish	761
Nasimov Fazliddin Sirojevich	
Yashil moliyalashtirishda sun'iy intellekt texnologiyalarining roli: imkoniyatlar va xavflar tahlili	765
Isoqulova Munisxon Abdurasul qizi	
Критерии экологичности бренда: как измерить «зеленый» имидж?	769
Носирова Чарос	
Qishloq xo'jaligini innovatsion texnologiyalar asosida boshqarish	775
Mamadiyarov Dilshad Uralovich, Normurodov Sarvar Norboy o'g'li	
«O'ztransgaz» AJ faoliyatini 2024–2027 yillarga prognozlashtirishda ekonometrik modellar asosida tahlil	784
Sindorov Davlatbek Abdumajid o'g'li, Murodov Sardor Nurali o'g'li	
Favqulodda vaziyatlarning oldini olishga qaratilgan tibbiy profilaktik ishlar.....	791
Mahmudov Otamurod Hoshimovich, Murtazova Sh.N.	
Xizmat ko'rsatish sohasida elektron tijoratni rivojlantirishga ta'sir etuvchi omillar tahlili.....	795
Maxmudov Lazizbek Ubaydullo o'g'li	
O'zbekiston chakana savdosi tizimi va uning rivojlanishi.....	806
Yaqubov Azizbek G'anibekovich	
Milliy iqtisodiyotni tartibga solishda davlatning o'rni va maqsadi	812
Amonov Mehriddin Oromiddinovich	
Investitsion faoliyatni amalga oshirishning xorij tajribasi va mamlakatimizda foydalanish istiqbollari.....	816
O'tamurodova Surayyo Shokirjon qizi	
Uy-joy fondini boshqarish samaradorligini oshirishda zamonaviy sifat menejmenti tizimining o'rni.....	822
Asadullina Nailya Ramilevna, Normurodov Sarvar Norboy o'g'li	
Значение искусственного интеллекта в области педагогики на основе мультимедийных приложений	829
Бегалиев Файзали Умаралиевич	
Sog'lomlashtirish turizmida ekologik va ijtimoiy ta'sirlarning sintezi	832
Naimov Saidjon Yusup o'g'li	

Kasbiy ta'lim tashkilotlarida o'quvchilarni raqamli kompetensiyasini baholashning metodologik asoslari.....	835
Maxkamova Zuxra Tursunpulotovna	
Обзор по теме Современные системы управления возбуждение синхронных машин и перспективы их развития (Формирования законов управления).....	841
Алиев Абдор Мураткулович	
O'zbekistonda turizm va servis sohasida davlat- xususiy sheriklik mexanizmidan foydalanish istiqbollari.....	846
Mamayusupova Dilovarxon Begmatovna	
Tijorat banklarida operatsion risklarini baholash va boshqarish tizimini tashkil qilish	850
Jaxongir Rabbimov	
Tomorqa xo'jaliklari faoliyatini tahlil qilishda statistik modellar va metodlardan foydalanish yo'nalishlari.....	855
Turobov Sherzod Alisherovich	
Совершенствование порядка расчёта и взимания НДС в узбекистане: аналитический подход.....	860
Бисенбаев Шарьяр Куанишбай ули	
Mintaqaviy iqtisodiyotda inson kapitalini raqamli transformatsiyalash masalalari.....	864
Yusubboeva Dinora Quadrat qizi	
Iqlim o'zgarishlari va rekreatsiya turizmining kelajagi: muammolar va yechimlar	870
Shaymanova Nigora Yusupovna	
Sirdaryo viloyatining turizm imkoniyatlari va o'ziga xos turizm resurslari.....	875
Tursunova Gulmira Rabbonovna	
Samarqand viloyatida investitsion-innovatsion faollikni oshirish holati va investitsiyalarning tarkibiy xususiyatlari.....	883
Bektemirov Abdumalik Bektemirovich, Axrorov Abbos Aslamjon o'g'li	
Global innovatsion indekslar va o'zbekiston: rivojlanish yo'nalishlari va bosqichlari	889
Bekmurodova Gavhar Adham qizi	
Aksiyadorlik jamiyatlarida korporativ boshqaruvga raqamli texnologiyalarni joriy qilishning ilmiy-nazariy asoslariga qarashlar	895
Suyunov Dilmurod Xolmuradovich, Xabibullayeva Shirinxon Toxir qizi	
Xalqaro standartlar asosida moliyaviy instrumentlar hisobini va auditini takomillashtirish.....	902
Nuraliyev Behzod Baxtiyor o'g'li	
Внедрение и адаптация исламского банкинга в экономике узбекистана	906
Б.Б.Ахмаджанов, М. С.Шукруллаева, Д.Р.Сафаева	
Kichik biznesning iqtisodiy o'sishni ta'minlashdagi ahamiyatini baholash uslubiyoti.....	911
Ermatov Akmaljon Adxamovich	
"Neyromarketing" asosida o'zbekiston turizm brendi tahlili	916
Narziqulov Elbek Farxod o'g'li	
Xalqaro bozorlarda zamonaviy marketing vositalaridan foydalanish	922
Meliqulov Abduhalil Norinovich	
Tijorat banklarida muammoli kreditlar va ularning bank aktivlariga ta'siri.....	929
Saidov Bobir Jiyanboy o'g'li, Xolmuradov Musurmon Avlaqulovich	
Сущность и причины международных денежных переводов	936
Гимранова О. Б.	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarda uzoq muddatli aktivlarning hisobi va auditini raqamli tvn texnologiyasi asosida takomillashtirish imkoniyatlari.....	941
Rizakulov Abdurauf Abdimutalibovich	
Biologik aktivlarning tushunchasi: iqtisodiy mazmuni va mohiyati.....	948
Ziyayev Dilshodjon Salimjonovich	
Xorijiy investitsiyalarni jalb qilishda iqtisodiy siyosatning roli: zamonaviy yondashuvlar.....	953
Xodjayev Jamshid Abduxakimovich	

Аналитический обзор: Развитие корпоративного управления в государственных корпорациях Узбекистана (2015–2025).....	958
Мамараджабов Фарход Бахтиярович	
O'zbekistonda transport infratuzilmasini rivojlantirish karidorlari	968
Nazriyev Umidjon Baxrillayevich	
Aylanma kapital bilan ishlashda samaradorlikni oshirish: korxona moliya siyosatini takomillashtirish yo'nalishlarida data science yondashuvlari	975
Khoshimov Doniyor, Kungratov Ilmurod Kuzibay o'g'li	
Davlat ulushi mavjud bo'lgan korxonalarda moliyaviy barqarorlikni ta'minlashda raqamli transformatsiyaning roli	982
Musurmonov Mehroj Murtaza o'g'li	
Iqtisodiyotni raqamlashtirishda tijorat banklariga moliyaviy resurslarni jalb qilish metodologiyasini takomillashtirish	988
Hamrayev Obid Akhatovich	
Tibbiy xizmatlarda raqamli texnologiyalarni joriy etish va uning samaradorlikka ta'siri (xorijiy tajriba).....	993
Usmonova Vasila Botirovna	
Tijorat banklarida muammoli kreditlarni boshqarish amaliyoti tahlili.....	997
Akramova Nargiza Nutfillayevna	

TIJORAT BANKLARIDA MUAMMOLI KREDITLARNI BOSHQARISH AMALIYOTI TAHLILI

Akramova Nargiza Nutfillayevna

“Mikrokreditbank” ATB Buxoro viloyat
hududiy boshqarmasi Ijtimoiy kreditlar bo‘limi boshlig‘i
(ijtimoiy menejer). G-mail: akramovan129@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada O‘zbekiston bank tizimidagi muammoli kreditlarning miqdoriy dinamikasi, ularning umumiy kredit portfelidagi ulushi va ushbu jarayonlarni boshqarish bo‘yicha qo‘llanilayotgan usullar tahlil qilinadi. 2021–2025-yillar davomida muammoli kreditlar ulushining o‘zgarishi statistik ma‘lumotlar asosida yoritilib, ularning oshishi va pasayishiga ta‘sir etuvchi omillar aniqlangan. Shuningdek, tijorat banklari tomonidan qo‘llanilayotgan asosiy boshqaruv yondashuvlari yoritilgan.

Kalit so‘zlar: muammoli kreditlar, tijorat banklari, kredit portfeli, risklarni boshqarish, restrukturizatsiya, garov.

Abstract: This article analyzes the quantitative dynamics of non-performing loans in Uzbekistan's banking system, their share in the total loan portfolio, and the methods used to manage these processes. Based on statistical data from 2021 to 2025, changes in the share of non-performing loans are examined, and the factors influencing their increase or decrease are identified. The main management approaches employed by commercial banks are also outlined.

Key words: non-performing loans, commercial banks, loan portfolio, risk management, restructuring, collateral.

Аннотация: В данной статье рассматривается количественная динамика проблемных кредитов в банковской системе Узбекистана, их доля в общем кредитном портфеле, а также методы управления данными процессами. На основе статистических данных за 2021–2025 годы проанализированы изменения доли проблемных кредитов, выявлены факторы, влияющие на их рост и снижение. Также раскрыты основные подходы управления, применяемые коммерческими банками.

Ключевые слова: проблемные кредиты, коммерческие банки, кредитный портфель, управление рисками, реструктуризация, залог.

KIRISH

Tijorat banklarining samarali faoliyat yuritishi va ular tomonidan real sektor korxonalarini kreditlash imkoniyatlari, asosan, resurslarning mavjudligiga bog‘liq. Bu resurslar hajmi bankning kredit faoliyatiga ta‘sir etuvchi tashqi va ichki omillarga qarab belgilanadi.

Tashqi omillarga umumiy makroiqtisodiy vaziyat va xalqaro banklararo kreditlar bozorining holati kiradi. Ichki omillar esa, asosan, kredit portfellarining sifati bilan aniqlanadi, ya‘ni muddati o‘tgan va muammoli kreditlarning ulushi muhim rol o‘ynaydi.

2025-yil 1-yanvar holatiga ko‘ra, O‘zbekiston bank tizimida muammoli kreditlar bilan bog‘liq vaziyat yomonlashdi. Bu holat, birinchi navbatda, iqtisodiy faollikning sekinlashuvi, ayrim sohalarda to‘lovga qobiliyatsizlik holatlarining ko‘payishi hamda kredit portfellarining sifati ustidan yetarli darajada monitoring yuritilmaganligi bilan izohlanadi. Xususan, 2024-yilda tijorat banklarining muammoli kreditlarning jami kreditlari hajmidagi ulushi 3,5 foizni tashkil etgan bo‘lsa, 2025-yilga kelib, 0,5 foizli punktga o‘sgan [8].

Ushbu vaziyat banklar tomonidan kredit siyosatini qayta ko‘rib chiqish, kreditga layoqatlilik mezonlarini kuchaytirish, qarz oluvchilarning moliyaviy monitoringini muntazam olib borish zaruratini yuzaga chiqarmoqda. Shu bilan birga, bank tizimida muammoli kreditlar bilan ishlovchi bo‘linmalar faoliyatining samaradorligini oshirish va kreditni qaytarishning huquqiy mexanizmlarini takomillashtirish dolzarb masalaga aylandi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Jon Meynard Keyns muammoli kreditlar darajasining yuqoriligi iqtisodiy inqirozga olib kelishi mumkin, chunki bunday holatda banklar kreditlashni cheklashga majbur bo‘ladi, bu esa o‘z navbatida investitsiyalar

hajmining pasayishi va iqtisodiy o'sish sur'atlarining sekinlashuviga sabab bo'ladi deb ta'kidlaydi [1].

Iqtisodchi I. Shumpeter muammoli kreditlarning mavjudligi bank tizimiga bo'lgan ishonchni izdan chiqarishini ta'kidlaydi, bu esa ham investitsiya faolligining, ham kreditlash hajmining kamayishiga olib keladi va iqtisodiy taraqqiyot sur'atlariga salbiy ta'sir ko'rsatadi [2].

T. Saveleva fikriga ko'ra, muammoli kreditlar qarzidor tomonidan asosiy qarz yoki foizlar belgilangan muddatda to'lanmagan holatlarda yuzaga keladi [3]. Bunday kreditlar belgilangan muddat ichida qaytarilmaydigan toifaga kiradi va bankning moliyaviy barqarorligiga tahdid tug'diradi.

I. Mikhailova esa muammoli kreditlarni qarzidor majburiyatlarini o'z vaqtida bajarmagan va kreditni shartnomaga muvofiq tarzda qaytarmagan holatlar deb ta'riflaydi [4]. Bu toifaga nafaqat kechiktirilgan to'lovlar, balki qayta tuzilgan yoki muddati uzaytirilgan kreditlar ham kiradi.

N. Gorbunova ta'kidlashicha, muammoli kreditlar - bu asosiy qarz yoki foiz to'lovlari uzoq muddat davomida amalga oshirilmagan kredit majburiyatlaridir [5]. Bunday kreditlar bank aktivlari sifatining yomonlashuvi va kredit risklarining oshishiga olib keladi.

V. Denisenkoning fikricha, muammoli kreditlar - bu asosiy qarz yoki foizlar bo'yicha o'z vaqtida to'lovlar amalga oshirilmagan holatlar bo'lib, natijada ham qarzidorning, ham kredit tashkilotining moliyaviy holati yomonlashadi [6].

A. Kozlov muammoli kreditlarni o'z vaqtida qaytarilmagan va qarzidorlar o'z majburiyatlarini bajara olmaydigan holatlar deb hisoblaydi. Bunday kreditlar bank risklarining oshishiga, likvidlikning pasayishiga va hatto butun moliyaviy tizim barqarorligiga tahdid tug'dirishi mumkin [7].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotda muammoli kreditlarning rivojlanish dinamikasini o'rganish uchun tizimli, statistik va tahliliy yondashuvlar qo'llanildi. Tadqiqotda O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki, tijorat banklarining yillik hisobotlari hamda xalqaro moliyaviy tashkilotlar tomonidan taqdim etilgan ochiq statistik ma'lumotlar tahlil qilindi. Jumladan, 2021-2025-yillar oralig'idagi kreditlar hajmi, muammoli kreditlar miqdori va ularning umumiy kredit portfelidagi ulushi asosiy ko'rsatkichlar sifatida tanlandi. O'zbekiston bank tizimidagi muammoli kreditlar holati xalqaro tajribadagi ayrim davlatlar bilan solishtirilib, nisbiy holat baholandi. Bu orqali O'zbekistonning kredit sifati bo'yicha nisbatan qanday o'rinda turgani aniqlandi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Bank faoliyatining asosiy jarayonlaridan biri bu kreditlash hisoblanadi. Biroq qarz oluvchilarning moliyaviy ahvoli yomonlashuvi yoki ularning to'lovga qobiliyatsizligi natijasida muddatidan o'tgan qarzidorlik (ya'ni muammoli kreditlar) vujudga keladi. Ayni paytda bu ko'rsatkichning o'sishi bank tizimidagi asosiy muammolardan biri hisoblanadi, chunki muammoli kreditlar ulushining ortishi banklarning likvidligi va moliyaviy barqarorligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi, kreditlash hajmining qisqarishiga, investitsiya jarayonlarining sekinlashishiga hamda iqtisodiyotda pul aylanishining sustlashishiga olib keladi.

Muammoli aktivlar ko'paygan sharoitda banklar ehtiyot chorasi sifatida riskli sohalarga kredit ajratishni cheklaydi, bu esa real sektor korxonalarining aylanma mablag'larga bo'lgan ehtiyojini ta'minlashda muammolarni yuzaga keltiradi. Natijada, iqtisodiyotning o'sish sur'atlari pasayadi va ishsizlik darajasi ortadi. Shu bois muammoli kreditlarni oldini olish, erta aniqlash va samarali boshqarish bo'yicha chora-tadbirlar ishlab chiqish banklar va makroiqtisodiy barqarorlik nuqtai nazaridan muhim strategik vazifa sanaladi.

Quyidagi 1-jadvalda 2018-2022-yillar davomida ayrim mamlakatlarda muammoli kreditlar darajasining (foizda) yillik o'zgarishi aks ettirilgan. Ushbu ko'rsatkichlar bank tizimi barqarorligi va kredit portfelining sifati bo'yicha muhim indikator hisoblanadi. Jadvalda keltirilgan ko'rsatkichlar har bir davlatda moliyaviy sektor qanday tahdidlar va muammolar bilan yuzlashganini tahlil qilish imkonini beradi.

1-jadval. 2018-2022-yillarda muammoli kreditlarning jami kreditlari hajmidagi ulushi yuqori bo'lgan mamlakatlar (foizda) [9]

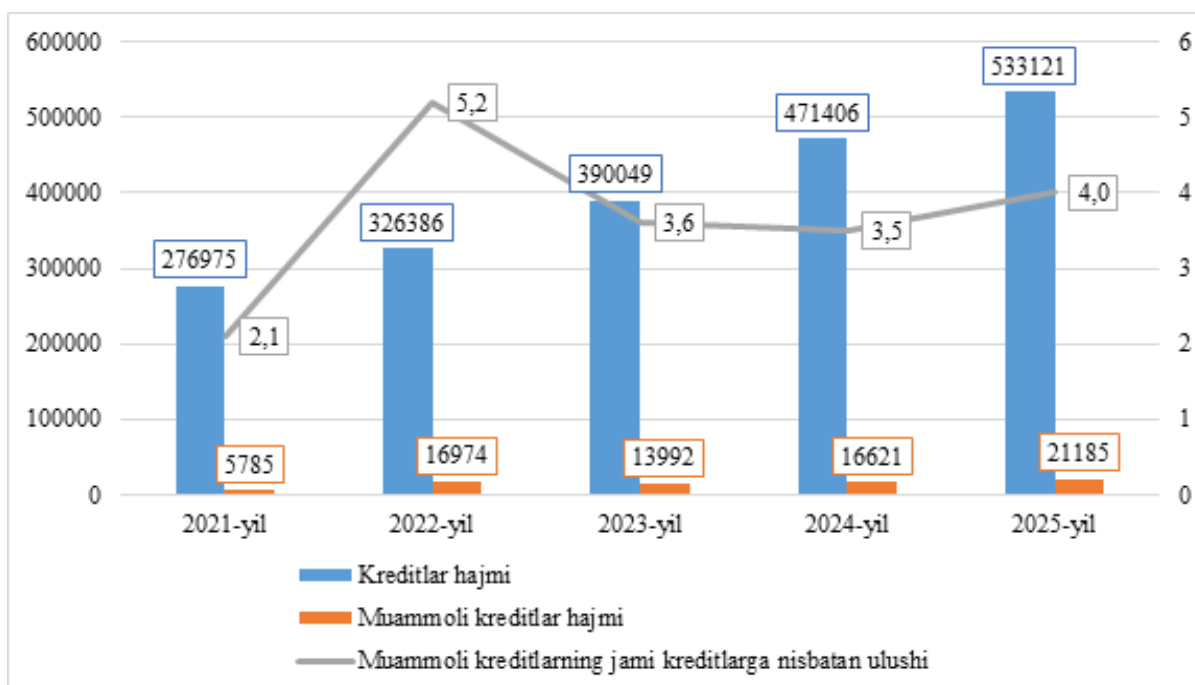
Davlat	2018	2019	2020	2021	2022
Qirg'iz Respublikasi	7,3	7,7	10,1	10,8	12,5
Kamerun	14,8	14,7	15,8	14,1	13,0
Markaziy Afrika Respublikasi	17,6	16,1	17,5	13,9	14,5
Gana	18,2	13,9	14,8	15,1	14,8
Kongo Respublikasi	22,5	27,5	21,0	16,9	16,8

Davlat	2018	2019	2020	2021	2022
Jazoir	12,7	14,8	16,4	19,6	20,3
Chad	31,1	26,0	27,7	26,1	27,7
Ukraina	54,4	50,5	43,5	31,7	38,1
San-Marino	50,7	58,9	61,1	59,0	53,1
Ekvatorial Gvineya	36,9	49,1	52,2	55,1	55,4

2018-2022-yillar davomida ayrim davlatlarda muammoli kreditlar ko'rsatkichida sezilarli farqlar kuzatildi. Masalan, Qirg'iz Respublikasida bu ko'rsatkich yil sayin oshib, 2018-yildagi 7,3 foizdan 2022-yilda 12,5 foizgacha yetdi. Bu holat bank sektorida kredit portfeli sifati pasayib borayotganini ko'rsatadi. Ukrainada esa muammoli kreditlar darajasi 2018-yilda 54,4 foizni tashkil qilgan bo'lsa, 2021-yilda 31,7 foizgacha kamaygan, ammo 2022-yilda ushbu ko'rsatkich 38,1 foizga oshdi. Ushbu holat tashqi omillar va iqtisodiy beqarorlik ta'sirini anglatadi.

Kamerun va Gana singari mamlakatlarda muammoli kreditlar nisbatan barqaror bo'lib qolmoqda. Kamerunda 5 yil davomida bu ko'rsatkich 14,8 foizdan 13,0 foizgacha tushgan, bu esa banklar tomonidan risklarni boshqarish va qarzдорlikni tiklash strategiyalarining nisbatan samarali bo'lganini anglatadi. Kanada esa NPL darajasi kichik tebranishlar bilan 15 foiz atrofida saqlanib qoldi, bu esa moliyaviy barqarorlik mavjudligini, lekin muammolarni to'liq bartaraf etilmaganini ko'rsatadi.

1-rasm. 2021–2025-yillarda O'zbekiston bank tizimida muammoli kreditlarning jami kreditlarga nisbatan ulushi (trln. so'm va foizda) [8]

Eng yuqori darajadagi muammoli kreditlar San-Marino va Ekvatorial Gvineyada qayd etilgan bo'lib, 2020-2022-yillarda mos ravishda 61,1 foiz va 55,4foiz darajasiga yetgan. Bunday yuqori ko'rsatkichlar bank tizimining likvidlikka va ishonchlikka bo'lgan xavflarini oshiradi, iqtisodiyotga investitsiyalar oqimini sekinlashtiradi va umuman moliyaviy tizim barqarorligiga tahdid soladi.

Mamlakatimiz amaliyotida tijorat banklari muammoli kreditlari hajmi yuqorida keltirilgan mamlakatlarga nisbatan past darajada ekani qayd etish lozim. Quyidagi 1-rasmda O'zbekiston bank tizimida muammoli kreditlarning jami kreditlar tarkibidagi ulushi yillar kesimida aks ettirilgan.

2021–2025-yillar davomida O'zbekiston tijorat banklari kredit portfelining hajmi izchil o'sish sur'atlarini namoyon etdi. Xususan, 2021-yilda jami kreditlar hajmi 276,9 trln. so'mni tashkil qilgan bo'lsa, 2025-yilga kelib ushbu ko'rsatkich 533,1 trln. so'mga yetdi. Bu holat bank tizimi orqali iqtisodiyotning real sektorini moliyalashtirish hajmining ortib borayotganini, shuningdek, kreditlash faoliyati kengayib borayotganini anglatadi.

Mazkur davrda muammoli kreditlar hajmi ham keskin o'zgarishlarga uchragan. 2021-yilda bu ko'rsatkich 5,8 trln. so'mni tashkil qilgan bo'lsa, 2022-yilda 16,9 trln. so'mga ko'tarilgan. Bu esa kreditlar bo'yicha to'lov

intizomining pasayishi, iqtisodiy muhitdagi beqarorlik, pandemiya keyingi moliyaviy bosimlar yoki kredit siyosatidagi yumshashlar bilan izohlanishi mumkin. Keyingi yillarda muammoli kreditlar ulushi nisbatan pasaygan bo'lsa-da, 2025-yilda u yana 4,0 foizgacha oshgan. Bu holat banklar tomonidan risklarni boshqarish choralarini ko'rilganini ko'rsatadi.

2023–2024-yillarda muammoli kreditlar ulushining pasayishi (3,6 foiz va 3,5 foiz) muammoli kreditlarni qayta tuzish, monitoring mexanizmlarining kuchaytirilishi va qarz oluvchilarning to'lov qobiliyatini tiklashga qaratilgan choralar samarasini aks ettiradi. Shunga qaramay, 2025-yilda ushbu ko'rsatkichning 4,0 foizgacha oshishi bank tizimidagi kredit sifati ustidan doimiy nazorat va takomillashgan risk baholash yondashuvlariga ehtiyoj mavjudligini ko'rsatadi.

Jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, O'zbekiston bank tizimidagi muammoli kreditlar ulushi xalqaro miqyosdagi ayrim davlatlarnikiga nisbatan ancha past darajada saqlanmoqda. Bu esa moliyaviy intizomning mustahkamligi, Markaziy bank tomonidan belgilangan prudensial talablarning samarali tatbiq qilinayotgani va banklar tomonidan amalga oshirilayotgan monitoring jarayonlarining natijadorligini ifodalaydi. Kelgusida muammoli kreditlar darajasini barqaror past ko'rsatkichda ushlab turish uchun tizimli tahlil, oldindan ogohlantirish mexanizmlarini kuchaytirish va kredit siyosatini takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Tijorat banklari amaliyotida muammoli kreditlar bilan ishlashda bir qator usullardan foydalaniladi. Mazkur mexanizmlardan foydalanishning asosiy maqsadi kreditor (bank) va qarz oluvchi o'rtasida mavjud bo'lgan shartnoma doirasidagi majburiyatlarni huquqiy asosda qayta ko'rib chiqish, ularni o'zgartirish yoki bekor qilish, shuningdek, tomonlar o'rtasida yangi shart-sharoitlar va majburiyatlar asosida huquqiy munosabatlar shakllantirish orqali ilgari mavjud bo'lgan kredit munosabatlarini huquqiy jihatdan bartaraf etishdan iborat. Bu yondashuv kredit risklarini minimallashtirish, bank aktivlarining sifati va qaytaruvchanligini ta'minlash, shuningdek, qarz oluvchining moliyaviy barqarorligini tiklash orqali kredit munosabatlarining uzluksizligini saqlab qolishga xizmat qiladi. Tijorat banklari amaliyotida muammoli kreditlar hajmini kamaytirishda bir qator modellar foydalaniladi va ularning asosiylari 2-jadvalda keltirilgan.

2-jadval. Muammoli kreditlar bilan ishlash usullari

№	Usul nomi	Tavsifi	Afzalliklari	Qo'llaniladigan holatlar
1	Hamkorlik usuli	Tomonlar o'zaro teng asosda murosaga kelish orqali kreditni qaytarish rejalarini kelishadi.	Mijoz bilan yaxshi munosabat saqlanadi, mijozni yo'qotmaslik imkoni bo'ladi.	Qarz oluvchida kreditni qoplash istagi bor, lekin vaqtincha qiyinchilik mavjud.
2	Kreditni restrukturizatsiya qilish	Kredit shartlari va to'lov muddatlarini o'zgartirish orqali kreditdan foydalanish muddati uzaytiriladi.	Kredit qaytishi ta'minlanadi, bank mijozni saqlab qoladi.	Qarz oluvchi moliyaviy jihatdan biroz zaif, ammo barqaror.
3	Kredit munosabatlarini tugatish	Sud yoki sudgacha tartibda kreditni to'liq yopish yoki garovga undiruv qo'yish.	Qarz bank foydasiga undirib olinadi.	Qarz oluvchi majburiyatlarni bajarmaydi.
4	Kredit ta'minoti orqali so'ndirish	Garov, kafillik yoki bank kafolati orqali kreditni qaytarish kafolatlanadi.	Kredit xavfi kamayadi.	Kredit rasmiylashtirish bosqichida xavfni kamaytirish uchun qo'llaniladi.

Hamkorlik usuli - bu muammoli kreditlarni boshqarishda kreditor va qarz oluvchi o'rtasidagi huquqiy va iqtisodiy munosabatlarni o'zaro ishonch, tenglik va kelishuv tamoyillari asosida hal qilishga qaratilgan strategik yondashuvdir. Ushbu metod kreditor va qarz oluvchi o'rtasidagi konstruktiv hamkorlikni ta'minlash, muzokaralar orqali qarzdorlikni restrukturizatsiya qilish yoki boshqa maqbul yechimlarni ishlab chiqishni nazarda tutadi. Banklar bu usulni qo'llagan holda, qarz oluvchining moliyaviy barqarorligini tiklashga ko'maklashadi, shuningdek, kreditni to'liq qaytarish imkoniyatini saqlab qolgan holda mijoz bilan uzoq muddatli hamkorlikni davom ettirishga intiladi. Amaliyotda bu yondashuv kredit xavflarini kamaytirish, mijozlar bilan barqaror aloqalarni saqlashda muhim rol o'ynaydi.

Kreditni restrukturizatsiya qilish – bu bank va qarz oluvchi o'rtasida tuzilgan kredit shartnomasining ayrim shartlarini, xususan, to'lov grafigi, foiz stavkalari, ta'minot shakllari va muddati kabi jihatlarni qayta ko'rib chiqishga qaratilgan moliyaviy va huquqiy mexanizm bo'lib, u kredit munosabatlarini davom ettirish imkonini beradi. Ushbu yondashuv qarz oluvchining vaqtincha yuzaga kelgan moliyaviy qiyinchiliklarini hisobga olgan holda, uning majburiyatlarini vijdonan bajarishini qo'llab-quvvatlash hamda kredit portfelining sifati saqlab qolishga xizmat qiladi. Restrukturizatsiya orqali banklar aktivlarining balansdagi qiymatini pasaytirmasdan, qarzdorlikning qaytarilishi uchun huquqiy asos yaratadi.

Qarz oluvchining moliyaviy ahvoli kreditni restrukturizatsiya qilishga yo'l qo'ymasa, bank tomonidan kredit munosabatlarini bekor qilish va qarzni undirishga qaratilgan keskin choralar qo'llaniladi. Bunday usullar quyidagilarni o'z ichiga oladi: sud orqali garov obyekti yoki boshqa aktivlarga undiruv qo'yish, qarzdorlikni sud tartibida undirish, sudgacha tartibda garovga bo'lgan huquqni amalga oshirish va kredit shartnomasini muddatidan oldin bekor qilib, to'liq hisob-kitob qilish. Ushbu usullar shartli ravishda sudgacha va sud tartibidagi yechimlarga bo'linadi.

Sud orqali undiruv faqat qarzdor o'z majburiyatlarini ongli ravishda bajarmasligi aniqlanganda qo'llaniladi. Bu holatda bank qonunchilikka asoslangan tarzda qarzdorlikni majburiy undirish mexanizmlarini ishga soladi. Aksincha, sudgacha usullarga garovni sudsiz realizatsiya qilish (ya'ni fuqarolik qonunchiligi asosida) va qarzni qarz oluvchining roziligi bilan to'liq yopish kiradi.

Kreditni qaytarish kafolatlari - bu kreditorning qarz oluvchining majburiyatlarini bajarmasligi holatida moliyaviy xavflarni minimallashtirish uchun foydalanadigan asosiy ta'minot vositalaridir. Ular quyidagi shakllarda namoyon bo'ladi:

Garov – qarzdor tomonidan taqdim etilgan mol-mulk yoki mulkiy huquqlar asosida rasmiylashtiriladi va kredit qaytarilmagan taqdirda bank ushbu aktivlar hisobidan qarzni undirib oladi.

Kafillik – uchinchi shaxs (kafil) bank oldida qarzdorning majburiyatlarini bajarish uchun javobgarlikni zimmasiga oladi. Bu holatda qarzdor va kafil bank oldida javobgar bo'ladi.

Bank kafolati – bank yoki moliyaviy tashkilot tomonidan beriladigan bir tomonlama majburiyat bo'lib, kreditor yozma talab bilan murojaat qilganida, kafolat puli to'lanadi. Bu kafolat qarzdorning amaldagi qarzdorligidan qat'i nazar, kuchga ega bo'ladi va xizmat uchun qarz oluvchi komissiya to'laydi.

Ushbu ta'minot mexanizmlari kredit xavfini kamaytirishga, kredit portfelining xavfsizligini ta'minlashga hamda qarzdorlikni qaytarishni huquqiy jihatdan kafolatlashga xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Banklar tomonidan qo'llanilayotgan muammoli kreditlarni hal qilish usullari — xususan, hamkorlik asosidagi yondashuv, kreditni restrukturizatsiya qilish va huquqiy choralarni qo'llash kabi mexanizmlar ushbu muammoning oldini olish va oqibatlarini yumshatishda muhim vosita bo'lib xizmat qilmoqda.

Shuningdek, xalqaro tajribadan kelib chiqilsa, O'zbekiston ko'plab rivojlanayotgan davlatlarga nisbatan muammoli kreditlar ulushi past bo'lgan mamlakat sifatida ajralib turadi. Bu esa bank tizimi barqarorligining nisbatan yuqoriligini ko'rsatadi. Biroq makroiqtisodiy beqarorlik, tashqi moliyaviy sharoitlar va ichki to'lov intizomi bilan bog'liq xavflar doimiy monitoring va tahlilni talab etadi.

Yuqoridagi tahlillar asosida aytish mumkinki, O'zbekiston bank tizimidagi muammoli kreditlar darajasi so'nggi yillarda o'zgaruvchan bo'lib, umumiy kredit portfeliga nisbatan nisbatan past darajada saqlanib kelmoqda. Bu holat banklar tomonidan risklarni boshqarish, kreditlarni monitoring qilish va qarz oluvchilar bilan hamkorlikda ishlash bo'yicha samarali mexanizmlar ishlab chiqilganini ko'rsatadi. Biroq 2022-yilda kuzatilgan muammoli kreditlar ulushining keskin oshishi ushbu sohada doimiy ehtiyot choralarni kuchaytirish va kredit siyosatini takomillashtirish zarurligini ta'kidlaydi.

Kelgusida tijorat banklarining muammoli kreditlar ulushini yanada pasaytirish, kreditlash sifatini oshirish, moliyaviy savodxonlikni kuchaytirish hamda zamonaviy texnologiyalarni jalb etish orqali risklarni oldindan aniqlash tizimini rivojlantirish bank sektorining barqarorligini ta'minlashda hal qiluvchi omillar bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Keynes J.M. The General Theory of Employment, Interest and Money. – London: Macmillan, 1936.
2. Schumpeter J.A. The Theory of Economic Development. – Cambridge: Harvard University Press, 1934.
3. Сэвелева Т.Н. Проблемные кредиты: понятие, классификация и пути решения // Вестник экономики и права. – 2017. – № 9. – С. 132–136.
4. Михайлова И.В. Управление проблемными кредитами в коммерческом банке // Финансовая экономика. – 2019. – № 1. – С. 78–81.
5. Горбунова Н.В. Воздействие проблемных кредитов на устойчивость банковской системы // Деньги и кредит. – 2020. – № 6. – С. 49–52.
6. Денисенко В.С. Финансовая устойчивость банков и влияние проблемных кредитов // Банковское дело. – 2017. – № 4. – С. 33–36.
7. Козлов А.А. Проблемные активы коммерческих банков: причины возникновения и способы минимизации рисков // Вопросы экономики и права. – 2018. – № 5. – С. 85–88.
8. <https://cbu.uz> – The Central Bank of the Republic of Uzbekistan
9. <https://worldbank.org> – Jahon bankining rasmiy veb-sayti

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 6

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>